

theologie in Nederlandse gereformeerde kringen, verwelkomd door vele gereformeerden, maar tegengestaan door het merendeel van de leidende theologen van de Afscheiding in Nederland en in de Verenigde Staten. De andere spanning vond zijn oorsprong in de complexe verhouding tussen de theologie van Princeton en het neocalvinisme, waarbij Princeton wel de steun van het neocalvinisme begroette, maar gereserveerd bleef jegens zijn inhoud.

Voegt men deze spanningen bij Vos' eigen ambivalentie inzake Europa en de nieuwe wereld, Kuypers cultuurtheologie en de mentaliteit van de Afscheiding, en de kerk en het wetenschappelijk onderzoek, dan is de geschiedenis van Kuypers introductie in de Verenigde Staten in meerdere opzichten een verhaal van twee continenten. Maar hoe men de geschiedenis van de Amerikaanse receptie van het neocalvinisme ook beoordeelt, van Nederlandse zijde gezien was het een succes dat Vos er in slaagde Kuiper te introduceren bij één van de belangrijkste Amerikaanse theologische instellingen van rond de eeuwwisseling. De tekst van Kuypers zelfverzekerde Stone Lectures geeft van dit besef blijk, een stralend calvinisme presenterend, met de belofte van zijn glorie in de Verenigde Staten.

De spanningen en ambivalenties in en rondom de neocalvinisme-receptie vertoonden zich in Vos' leven en loopbaan. Juist om die reden is zijn geschiedenis zo'n boeiend uitgangspunt voor een evenwichtig relaas over dit aspect van de Nederlands-Amerikaanse betrekkingen. Het is de geschiedenis van ambivalenties, die zelder sterker worden beseft dan door migranten, die niet leven in de wereld waarin zij geworteld zijn, en waarvan Jacob Israël de Haan dichtte in zijn kwatrijn:

Die te Amsterdam vaak zei: 'Jeruzalem'
En naar Jeruzalem gedreven kwam,
Hij zegt met een mijmrende stem:
'Amsterdam. Amsterdam.'⁷⁹

79. Jacob Israël de Haan, 'Onrust', in: *Verzamelde gedichten*, 2 (Amsterdam, 1952), pag. 358.